

Adventivní skutečnosti

V první epoše filosofického myšlení se prosadilo a upevnilo rozlišování skutečností na dva druhy: pro „pravé skutečnosti“ bylo charakteristické, že byly bez počátku a bez konce (obvykle se mluvilo o „věčnosti“, ale v různých významech: jak etymologie příslušných výrazů v řečtině nebo v latině, a ovšem i v češtině, naznačuje, věčnost mohla znamenat věkovité trvání bez počátku a bez konce, ale mohla být také chápána jako nepodléhání času, vynětí z moci času, tedy jako mimočasovost a nadčasovost, v podstatě ne-časovost). V důsledku dvou a půl tisíc let trvajících vývoje evropského myšlení se obojí myšlenka „věčnosti“ ukázalo jako neudržitelná; v důsledku toho byla skutečnost redukována na tzv. jsoucna (dokonce bez rozlišení na pravá a nepravá), která se stále proměňují, někdy rychleji, někdy pomaleji. Toto redukující zjednodušení se však stále zřetelněji ukazuje jako hrubě nedostačující; platonizující koncepce, jak ukazuje Patočka, se vždy znovu pokoušejí o nápravu. Sám Patočka vidí v jednu (nepříliš dlouhou) dobu řešení v tzv. negativním platonismu. Ale po mém soudu je skutečné řešení podmíněno tím, že vezmeme vážně čas a především budoucnost. Navykli jsme si už vidět jako ne-prázdnou minulost: historikové všeho druhu (včetně paleohistoriků atd.) popisují, co se v minulosti odehrálo. Popisují to ovšem opět redukujícím způsobem, protože se vůbec nepokoušejí proniknout k tomu, co se opravdu dělo, a omezují se na to, co z toho vzešlo a nějak „zůstalo“. Naproti tomu jsme si obecně navykli vidět budoucnost jako prázdnou, a to proto, že z ní ještě – jak se domníváme – nic nevzešlo a tedy ani nic nezůstalo. To je ovšem velký omyl, protože např. naše přítomnost a my sami jsme do velké míry pozůstatkem včerejška, předvčerejška atd., prostě minulosti, pokud tehdy byla ještě přítomností. Ale jestliže už dnes ani sami sebe, ani celou svou přítomnost (a přítomnost všech těch, kdo jsou také „při tom“) nemůžeme a ani už nechceme redukovat na rezidua a produkty minulosti, nemůžeme nadále podobnou redukcí připouštět ani do minulosti, ale zejména nikoli do budoucnosti. Teprve až se naučíme rozumět nepředmětným výzvám, přicházejícím z budoucnosti a volajícím po naší odpovědi, budeme umět lépe chápat i minulé doby, k nimž také přicházely a promlouvaly nepředmětné výzvy. A budeme chápat smysl toho dávného dění, když aktivitu těch dávných lidí pochopíme jako lepší nebo horší odpověď na jejich tehdejší nepředmětné výzvy.

(Písek, 030806-2.)